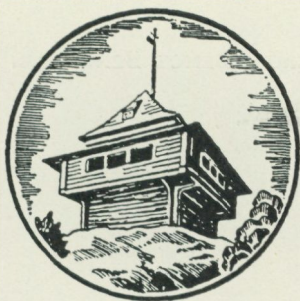

Årsavgift till Nordiska Museet.

**NORDISKA MUSEETS OCH
SKANSENS ÅRSBOK 1955**

FATABUREN

NORDISKA MUSEETS OCH
SKANSENS ÅRSBOK

1955

Redaktion:

ANDREAS LINDBLOM · GÖSTA BERG · BENGT BENGTTSSON

Redaktör: Bengt Bengtsson

Omslagsbilden: "Årsavgiften till Nordiska Museum."

Efter en akvarell av Fritz von Dardel (d. 1901). Ägare friherrinnan Martha Barnekow, Sinclairsholm.

En av Hazelius' kanslikullor kommer på besök till en medlem av Samfundet för Nordiska museets främjande (den nuvarande Skansenföreningen) för att inkassera årsavgiften. Beloppets storlek kan lämpligen — med tanke på det förändrade penningvärdet — jämföras med nuvarande avgift; se härom omslagets sista sida!

ALICE TEGNÉRS TEGNABO

av Torsten Tegnér

Som gammal tidningsskrivare är jag ju medveten om att alla rubriker ljuger... eller är (mer eller mindre otillständigt) missvisande, skeva, "partiska"...

Den här oppe är bland de värsta.

Alice Tegnér, min kära moder, gjorde Djursholmshemmet Tegnabo riksbekant. Hon var ställets goda fe och främsta prydning, en förträfflig husmor och mor, strålande värdinna med nästan lika mycket sinne för den kroppsliga spisen som den andliga — vilket sannerligen inte är lite sagt! — *men*: "mannen bakom verket", personen som drog opp konturerna och i första hand fyllde dem med jordfast realitet, var den käre söte maken, härads-hövding Jakob Tegnér, som 1889 utnämndes till protokollssekreterare.

Allas vårt Tegnabo — familjens hem 1890—1912, födelseplatsen för det stora flertalet "Sjung med oss Mamma"-visor — var i första hand den bygg-glade, framsynte Jakob Tegnérskapelse, precis som Tullingestugan Kikut (och hela Tullinge villasamhälle f. ö.) vilken var J. T:s och A. T:s hem 1912 till husfaderns bortgång 1926, och den oförlikneliga småländska sommarstugan Sola, som 1897 egenhändigt timrades av min fader med hjälp av två småländska timmermän och ännu står kärnfrisk.

(Rubriken får gå an ändå: den fyller kanske i någon mån den normala rubrik-funktionen: att tilldra sig uppmärksamhet och ge någon ledning beträffande innehållet...)

* * *

1889, på fjärde året av J. T:s och A. T:s äkta förbund, bodde den harmoniska kvartetten — en tvåårig och en (framemot) ettårig

Familjegrupp på gårdsplanen i Tullinge sensommaren 1889: Till höger husbondparet Frans och Anna Beijer omgivna av de två äldsta döttrarna och Elof Tegnér j:r. — Änkefru Emma Tegnér (biskop T:s svärdotter) med 8 månader gamle Agne Beijer i knät; bakom professor Esaias T. med maka. — Två Beijer-barn. — Dr Elof T. (i kalott) och (avtecknande sig mot en av barnens lektugor) godsägare Adolf v. Post med maka (f. T-r) samt ... se förstoringen på nästa sida!

son hade infunnit sej — vid Valhallavägen, mittför den tomt där 21 år senare STADION skulle resa sina murar och torn. På sommaren logerade man i en 1600-talsflygel, hedrad med drottning Christinas namn, på Tullinge gård, som de allrasomkäraste protegéer till den livsbejakande systemen Anna och hennes praktälskande make bokförläggaren Frans Beijer.

De beijerska och tegnérska familjerna var förenade med band som knappast kunde vara förtroligare och innerligare. Inte bara var fru Anna B. nr 3 och Jakob T. nr 4 i den fast hjärteförbundna kvintett som växt upp på Kjellstorps prostgård just Söder om Landsvägen, med biskop Esaias Tegnér's äldste son Christoffer till

Kring bordet: Elof, Disa (stående), Emma och Elsa Beijer. — I soffan: Jakob och Alice Tegnér med sönerna Gösta och Torsten. (Förstorad detalj ur föregående bild.)

”far” och den legendariska, rekordproduktiva Lovisa Maria Hjelmns dotterdotter Emma (f. Kinberg) till ”mamma”.¹

Därtill kom att den röstbegåvade unge häradshövdingen Jakob visligen skaffat in den mångkunniga 20-åriga Karlshamnsdottern Alice Sandström, pianist av Guds nåde men flink också i ”alla ämnen utom gymnastik” — briljanta betyg från Högre Lärarinne-seminarium! — som hemlärarinna åt de äldre av de 7 Beijerbarnen, varpå följde, inom 3 lyckliga läs-, sjung- och spel-, sällskaps- och bekantningsmånader dubbelsidig förälskelse samt trolovning mellan

¹ De övriga syskonen var: *Esaias* (d. y.), den store språkmannen och bibel-översättaren, En af de Aderton i Svenska Akademien, *Elof*, författare, universitetsbibliotekarie, *Disa*, g. m. godsägare Adolf von Post, Äs (där släkten gärna samlades).

systerdöttrarnas avhållna lärarinna fröken Alice och deras barske men populäre morbror Jakob.

Man skrev alltså nu 1889. Och den 38-årige, spänstige och raske protokollssekreteraren hade kommit till resultatet att familjens tillvaro nog kunde bli ännu förmånligare utformad än den nu tedde sig den lilla Östermalmsvåningen plus "sommarnöje" på det relativt avlägsna Tullinge: tåg till Huddinge, därpå 7 kilometers droskkörning till den gamla patriciergården vid Tullingsjön.

Skulle det inte skapas samhällen ostsydost och nordnordost om Stockholm med nymodern spårvagnsförbindelse, som skulle sätta folk med city-arbete i stånd att — efter 30—40 minuters tågresa — sticka fötterna under eget middagsbord ute på landet?

Skulle detta inte vara bra för barnen? Friska Naturen alltså! Och hur det är, så *är* det något med att "sitta på egen gård", emot att fungera som flygelkavaljer eller hovherre åt. . . låt vara den allra präktigaste och snällaste . . . syster med magnifik, generös make . . .

Beträffande magnificensen ute på Tullinge kan nämnas att "grosshandlarn" brukade tillkasta sin egen stall-väldoftande prydlike kusk en hel riksdaler i dricksslant per körning, vilket var ungefär = en dagsinkomst för en arbetskarl.

Middagsmatsedeln den 5 december 1884 — Kjelltorpsföräldrarnas "guldförlovningsdag" — då den ståtliga Frans tillkännagav förlovningen mellan svåger Jakob och guvernanten fröken Alice, kunde ju — som en tidsbild — nämnas. De flitiga köksorna i det Beijerska prakthemmet Arsenalsgatan 2 D hade då fått ställa i ordning:

Spenatpuré
Kalvbrässrisoller
Färserad gös (sauce hollandaise)
Rådjursstek (madeirasås)
Oxtunga med legymer
Tryfferad anka
A la daube på hummer, garnerad med ostron
Stekt hjärpe med sallad
Sparris
Persikopudding med Reine Claude
Glace
Ost m. kex
Dessert

(Vinernas antal är icke bekant men understeg näppeligen 8)

Saltsjöbaden eller Djursholm?

Den 21 juli 1889 skrev pappa "Gutten" "urlifvad" (enligt unga fruns dagbok) till sin i Ronneby brunnsdrickande hjärtevän om sina planer på "ett hus i Saltsjöbaden".

Fyra veckor senare for en liten expedition — J. T., A. T., inspektorn och trädgårdsmästarn på Tullinge — med Gustavsbergsbåt till Stäket, vandrade via Igeltorp till Neglinge, spisade middag i gröngräset där "mitt emot vårt blivande hem", heter det i dagboken — — därpå båt i det härliga vädret förbi Tattby till Bösundaviken, gick i land för att "vandra värre" utan att finna någon riktigt trevlig plats... fast *vackert* överallt därute vid Baggen. Båt från Stäket kl. 6, biffstek och kaffe men tydligen inga mera fixa tomt- och byggplaner på hemvägen.

Andra toner var det den 17 oktober. Då tog J. T. frun och 2 vänner med sej på båttur till den nordligare av de två planerade villastäderna, *Djursholm* alltså:

"Dimma, härlig väg utmärkt vackert derute, förtjusta — utstakade tomt (8 i Brisinga men) — hem 1/2 1 — kl. 4 kom Jakob hem med köpekontrakt à 47.644 qvfot — måtte detta vara gjordt i en lycklig stund! —"

Per båt, per tåg, per apostlahästar och efter svågerns hingstar...

"Lisa Tegnér's" dagbok för 1890 innehåller bl. a.:

d. 20.III: "Esaïas skrivit lustiga förslag till namn på Tegnabo" (Jag skulle gissa att detta namn dock hade A. T. som mamma!)

d. 7.IV (Annandag Påsk) "Esaïas Märta Jakob jag åkte 10 ut Djursholm härligt väder stilig hög grund färdig hos oss Adolf o. Disa kommo sedan — jag hem laga i ordning till midd: kl. 4 (J:s) syskonen o. Ulla på jordärtpuré, lammstek, sparrisvolauvent — glacepudding, champagne mkt. muntert — ananas o. karameller — sen alla dramat. t. sågo Guldorn: Palme vådligt stilig — fru Hartman Rundberg Elmlund".

15.V. "J. for med trädgårdsmästaren till Djursholm staka ut gångar..."

20.IX. "Packa böckerna i lårar, till Djursholm sändas de direkte."

21.IX. "Kl. 1/2 10 foro Nanna (system g. m.) Fredrik (Skoglund), Hjalmar (J. T:s morbror), Lydia (hans maka), Jakob o. jag Djursholm, besågo vårt; god frukost gingo Stocksund trefligt. E. m. hos Skoglund — las roligt av Sigurd — kräftor."

18.X. "Ösregn — kl. 10 foro Karin (kokerskan), jag o. Jakob o. länsträdgårdsmästare till Djursholm (med båt) planera — ordna om kökshyllor, skåp o. dyl. — smörgås hotellet ... Karin o. j. foro hem vagn kl. 12 — Jakob stanna kvar till em.-tåget. —"

21.XII. "Kl. 11 Jakob Gösta och jag på nya tåget till Djursholm — Esaias o. Märta kommo ut i släde med B:s hingstar besågo allt, spisen i hallen uppe, allt tycks bli bra — Jakob blef kvar till 3-tåget — jag o. Gösta åkte hem släde med Es. o. M. utmärkt skönt — — middag hemma hos min Gut, den 22 ensamma hela hösten — —"

*

Ett par efterreflexioner må tillåtas:

Man åt betydligt gott i borgerliga kretsar på 80- och 90-talet — och betydligt mycket . . . vad sägs om den lilla framdukningen den 6 december 1890 för att välkomna häradshövding Bendz från Malmö: stark soppa, lake, kapun, kompott, kakor, rehnskt vin, champagne, sherry . . . detta alltså "näst intill vardagskosten". Och umgänget var rent fantastiskt. Också berättar dagboken på mest varje sida om förkylning, feber, hosta, heshet, diarré, mattighet, dålig sömn, "dålig", "mådde ej väl", "trött", "böld under armen", "svimning", "hos doktorn", "trög och olustig" . . . detta gäller förstås skilda familjemedlemmar. Den höga dieten hade sina konsekvenser.

Rättvisligen bör inskjutas att *glädjen* dessemellan svallade högt, att man *arbetade* duktigt — hufvaden skötte flera värv, och lilla frun hjälpte både honom och svåger Elof med renskrivning, bokförteckningar, korrekturläsning och annat — att (i detta lyckligen o-motoriserade samhälle) man frejdigt *gick* sina halvmil och mil "som en naturlig sak" och att man över huvud på flera sätt stod naturen närmare, trots att klädedräkten var allt annat än funktionell och hygienisk. Bl. a. var ju på den tiden *vattendragen* rena och *skogarna* på det hela taget fria, *vägarna* trygga och goda för fotgängarna.

De sunda instinkterna hos — ej minst — familjefadern hade utan tvivel drivit honom till ett fast beslut — f. ö. ej det sista! — att för sin lilla kvartett finna en fysiskt, moraliskt och ekonomiskt *bärligare livsform* än den "burget stockholmska" för två tredjedels sekel sen. — Vi ska få se i vilken hög grad omständigheterna spelade honom i händerna.

Tegnabos växt och krympning

Jakob Tegnér hade den gode ekonomens förmåga att få saker och ting att växa under sina händer.

Tegnabo, ett stycke in på nya seket.

Han nöjde sig inte med det knappa tunnland gammal Banérjord han i oktober 1889 tillförsäkrade sej. Han "avrundade" Tegnabo med 2 angränsande tomter, av vilka han sedermera dock avstod en till grosshandlare Simonsson. De två *behållna* tomterna var med sin yta av ca 1 hektar ett av de större villaområdena på Djursholm.

Tegnabo, som låg i vinkeln mellan Germaniavägen och järnvägen, dominerade — jämte generalkonsul Heilborns 8 år senare byggda praktvilla på andra sidan vägen — den rymliga Germaniaviken. Från Tegnabo huvudbyggnad och ännu mera från det lövsågade utsiktstornet (med "punschpaviljong"), som uppfördes på

det högre av de två *bergen* (!) på tomten, hade man en ståtlig utsikt över Stora Värtan och Askrikefjärden bort till Höggarn (helt nära Vaxholm). På tomten restes också en vedbod med rum (oeldat!) åt dalkullan, en verkligt robust bit, samt en "grindstuga" i två våningar, där i tur och ordning bl. a. (sedermera) professor Gustav Cassel och systrarna Anna och Lotten Dahlgren bodde.

Huvudbyggnaden, som var uppförd i tegel, bestod av två våningar jämte rikligt tilltagna källar- och vindsutrymmen. I bottenvåningen "biblioteket", "matsalen" och "salongen" (de två sistnämnda "kastades om" ett av de sista åren på 90-talet) förutom stor tambur, förrådsrum, glasveranda (med plats för "försommarmatbord") och stor vinklad ytterveranda, jämte köksdepartement med rum för 2 "jungfrur".

I tamburen hade — förutom 2 telefoner, "allmänna" och "riks" — en stor kolkamin sin plats. Värmen därifrån spred sig genom en herrskapsmässig ektrapp-öppning till övervåningen, som omfattade en liten hall plus korridor, vilken ledde till husfaderns arbetsrum, sängkammaren, barnkammaren, gästrummet och badrummet.

Korridoren, som förmedels en "nerhissbar" trappa var förbunden med vinden, nyttjades ett stycke inpå nya seklet av husets två söner till träningsplats. Vi fick där uppmonterade en bom och ett par romerska ringar, och jag övade där stående tresteg och stående längdhopp vid tiden för mina första "allmänna tävlingar" 1907 och 1908.

— Låt oss emellertid ta sakerna någorlunda i ordning!

Två höns, en lapphund . . .

Man flyttade ut till Djursholm i februari 1891, och en vacker marsdag skriver "Lisa" till "mamma Tegnér i Lund" (hennes dagboksbenämning på svärmodern!):

"Vi ha det så friskt och skönt på Tegnabo, i backarna åt norr ligger ännu snö kvar och fjärden är fortfarande isbelagd, men lärkorna drilla över våra huvuden och skogsduvan hörde jag i morse."

I september spelar "Fru Musica" — som hon ett årtionde senare skulle komma att nämnas — sin roll som "lantlig husmor" med en viss känsla och övertygelse:

”Ett hem på landet, det är ändå det bästa. Ack, hvad barnen frodas och fröjdas härute! I dag stå de båda två (jemte Karin, Svea och en arbetare) på hufvudet i vårt stora potatisland. Der är potatissupptagning i dag, och så vacker ’magnum bonum’ ha vi, att vi kunna bjuda påfven på den. Jakob tänker sälja också. När allt är uppe, skall Mamma få veta hur mycket det blef. —

Jag sitter f. n. hemma och vaktar huset och hönsen. Vi ha nemligen skaffat två hönor, som gå och stoltsera på köksbacken. Det är rysligt trefligt att se dem och mata dem, men jag skulle vilja ha flera. Jakob tror dock ej att det kan gå för sig i vinter. Få vänta till våren.

Och så ha vi en liten lapphund, 2 mån. gammal och Musti heter han. Det är meningen att han skall uppfostras till husets vaktare. Än så länge är det emellertid svårt med uppfostran, ty jag får om nätterna klä på mig och gå ut med djuret. Och det är kusligt och tröttar i längden.

— Nu skall jag ut i köket och sätta på potatis till kåldolmarna. Jakob har sin domstolsvecka, så vi ha godt om skrifgöra också nu för tiden.

Hitills ha vi inte haft beröring med andra Djursholmsbor än våra grannar, Matthiesens. Af dem har Jakob köpt en gentil salskrona av messing, i kyrkstil, har tillhört en grefve Oxenstierna. Passade ej i M:s sal, men passar förträffligt här i vår sal, som har en solid och antik fläkt öfver sig.

— — —

Här är sådant buller af vattnet, som nu ändtligen kommit så långt som i vår vattenledning. Ett rör är sönder, der profvas och sprutas och lagas. — Utanför hojtar en karl åt två oxar, som draga plojen genom våra land. Landen ligga nu så svarta och mustiga och lofva att bli utmärkta trädgårdsländ.

Stämmer. Bl. a. såldes till vänner och bekanta de första åren rätt stora kvantiteter hallon, trädgårdssmultron, äpplen, päron och krusbär.

Det sunda lantlivet — ”mitt i skogen och vid sjön”, som Mamma Lisa skriver — gjorde familjen gott: ”Vi ha det alldeles för bra här, äro så krya och välmående hela bunten. Alla förundra sig över Jakob, somliga tycka att han är riktigt knubbig.”

Betydlig minskning på opera- och konsertbesöken förstås. Långt emellan 4-, 5- och 8-rättersmiddagarna. De långa sommarkvällarna strävade husfadern och hans folk — fru Lisa dock med en viss moderation — med vattning, ogräsplockning, plantering av äppelträn (närmare 100 till slut), päron-, härliga plommon-, salladnyttiga paradisäppelträn, anläggning av hallonhäckar (röda liksom gula) och stora trädgårdsländ, komposthög (kanske *senare* 90-talets uppfinning!), blomsterrabatter, häckar, stengrupper, snäckrader, bersåer, ävensom ympning och beskärning av fruktträn, besök i Bergianska trädgården etc. etc.

De fem "Kjelltorps-syskonen" vid Beijerska silverbröllopet 1897: fr. v. Alice och Jakob Tegnér, Hedvig och Elof Tegnér, Anna och Frans Beijer, Märta och Esaias Tegnér, Disa och Adolf v. Post. — I gräset: Ingeborg Tegnér, Gösta och Torsten T.

Man sover gott sedan. Och på kvällen njöt fadern sin "ölsupa" — mjölk med svagdricka. Barnen, som grinade illa åt ölsupan, fick mjölk med bitar av hårt bröd "ibrutna". Badkvällarna van-kades det choklad med skorpor, dels krydd- och dels socker-dito.

Syförening, söndagsskola, sång — — —

Tegnabos värdinna var — såvitt jag kan bedöma — alltid fullt kompetent i och nog så intresserad av att snoppa och gaffelpricka krusbär, sprita ärter, krusa örngottsband med vecktång, stoppa strumpor, sy i knappar — och hjälpa den då och då gasterande "syfröken" med mera storvulna sömnadsarbeten.

Men hennes håg låg framför allt åt två andra saker: åt *musiken* — dels den redan skönt skapade och dels den ännu icke påfunna — samt åt *människor* — betryckta, fattiga, hjälpbehövande människor.

Redan 7 månader efter bosättningen var unga fru Alice med om en "fru-träff" som blev upprinnelse till en syförening. Man sam-

lades hos samhällets grand lady, Amerika-födda Louise Woods Beckman, överstinnan Svedelius, familjens vän och granne fru Matthiesen, fru bankdirektör Gagge och på Tegnabo etc. för att sy "julkläder" till traktens fattiga. Efter en månad — oktober 1891 — var den skrivbehändig unga fru T. sekreterare i föreningen som "inte hade ordförande eftersom alla talade i munnen på varandra".

Hon berättar i brev om att "ett par av flickorna har söndagskola med en 30, 40 barn".

"Till Adventssöndagen har jag fått ihop en bra sångkvartett, som skall sjunga Hosianna. Till jul skola vi dela ut våra arbeten på en söndagsskolfest. Sång skola vi också ställa om till julen."

Första omnämmandet av *visor* på Tegnabo — november 1891 — är förstås i samband med ungherrskapet, som vid denna tidpunkt var resp. $4\frac{1}{4}$ år och knappt 3:

"Denna vecka ha vi sömmerska. Barnen, jungfrurna och jag få klädningar av samma tygstycke, ett som vi låtit väva av gammalt ylle. Det blir som uniform. Alla äro vi i full fart med våra synålar, även Gösta och Torsten, som underhåller oss med visor (Stjernorna blinka, Upp genom luften, Fjerran han dröjer, Kung Orre m. fl.) Jag springer till och från. Har nyss kokt halvtvå-kaffe åt mina snälla syflickor och sygossar."

"Fjerran han dröjer från grönskande dalar" igenkänner jag som en av de sköna finska folkvisor som Alice Sandström lärde sig älska under sin kondition på Järvikylä 1883—84.

Ätminstone "Kung Orre" torde ha varit "hemmagjord"...

Nästa sommar rapporterar båda makarna om A. T.-visor, sjungna (framför allt) av den lille 3-åringen. — A. T. till sin svärmor:

"Mamma må tro att småpysarna ha gjort framsteg i sång. Det sista de sjunga är 'Kung Carl, den unge hjelte', som deras mamma satt en lättare melodi till och som Torsten exekverar, sittande på pappas axlar. Mamma skulle höra när han kommer till: 'Ur vägen, moskoviter!' — det tas med *kläm* och så rent och klart, högt uppe i diskanten."

Och maken tillägger:

"Båda gossarna äro ganska lydiga och snälla. De fortsätta under Lisas ledning med sången och äro ganska säkra både i tonträffning och takt, Torsten ej minst. Till följd av en helsning genom Anna från Mamma hafva de lärt

sig 'Det gamla Göta lejon' och det är ett nöje höra med vilken precision de falla in då de komma till 'då klinga vi med glasen, bröder!' Af Farfars sånger sjunga de dessutom Majsången, Stjernasången och första sången ur Frithiofs saga, flere verser, med en ny melodi av Lisa."

Typiskt är Jakob T:s brev strax före julen 1893 till kära lilla mamman i Lund tillsammans med julklapparna — naturligtvis mest handarbeten:

"Ni får förlåta att Lisa ej arbetat något — sanningen kräver att hon ej heller lagt sin hand vid det här sända — men hon har haft så mycket att ställa med, att hon ej hunnit med några jularbeten, om jag undantager en haklapp till Agne Beijer¹ och en julvisa (med ord av Topelius) till Disa Beijer² och Anna Skoglund att sjunga för småsyskonen på båda ställena. — Dock det är sant, såsom 'sekreterare' och 'kassör' i fruarnas härute syförening har hon haft att ställa med en mängd arbeten skjortor, strumpor, förkläden etc. till bortåt 60 fattiga barn härute. Även det har tagit hennes tid."

Idyllens baksida

Överlämnandet av dessa kärleksgåvor står mycket klart för mej nu 60, 62 år efteråt.

"De fattiga barnen" — de flesta av dem — var inproppade i statarlängorna ett stycke norr om Slottet. Vi drog dit paketen med kläder, mat och julgotter på kälkar, och vi småpojkar sändes ensamma fram att knacka på och önska "god jul" och så bara lämna paketen och bocka oss och gå. Detta sista lät vi inte säga oss två gånger. Genom den öppnade dörren spred sig en ohygglig stank ur de överbefolkade kyffena; att vädra ut värmen hade ju de eländigt levande familjerna inte råd med; och inte så sällan översköldes vi 5- och 6-åringar med vreda karla-ord om "överklassynglen" som kunde "dra åt helvete". De trådslitna bleka mödrarna däremot anammade med mumlande tacksamhet ("hälsa de snälla fruarna...") de välkomna paketen.

Fattigdomen på 1800-talet *var* en beklämmande sak; även i utkanten av Djursholm.

¹ J. T:s systerson, nu världsberömd teaterprofessor och återupplivare av Drottningholmsteatern.

² Den allra tacksammaste av de små Tullinge-lärjungarna, A. T:s mest hän-givna vän genom livet, och ibland "vice-mamma" för A. T:s pysar.

Välgörenhet, sparsamhet — — —

När vi, skrämda och uppskakade av mötet med "avgrundens folk" (Jack Londons East End-skildring hade ännu inte sett dagen) kom tillbaka till kälken, stod mamma med tårar i ögonen, överväldigad av Smärtans, Fulhetens, Fattigdomens, Hopplöshetens ohyggliga övervälde. Och denna känsla för Dem På Skuggsidan var inte av sentimental, snabbt förflyktigad art. Medan familjens ekonomiska resurser i stort sett ökades, årtionde efter årtionde, så växte undan för undan den del av inkomsterna som A. T. och J. T. anslog åt att bispringa unga och åldrande hjälpbehövande: arbetsoförmögna släktingar, änkor och faderlösa, utslitna tjänare, finländska vänner i små omständigheter, systemens styvdotter som gift sig med en engelsman i Frankrike vilken aldrig kunde få debet och kredit att mötas, Karlshamnsvänner i de blygsammaste omständigheter, fattiga musikbegåvningar, deprimerade halvgamla människor som behövde en ordentlig sejour i ett gott och vänligt hem, samhällets lysande unge *predikant* — — och vårt gamla konungarike!

När Svenska pansarbåtsföreningen bildades, under förutsättningen "Medlem betalar $\frac{1}{4}$ av sin kronoskatt", var hufadern givetvis med. Trots att husets inkomster då — ca $\frac{1}{4}$ sekel efter bröllopet — genom båda makarnas ymnigt skapande verksamhet var riktigt goda (motsvarande kanske 50 000 kr årligen "med skatterna betalda", i nutidens mynt) var Tegnabos "välgörenhet" så till den grad utbyggd — och förnams så självklar, i hela livsformen integrerande! — att man faktiskt inte hade stor marginal. Hufadern offrade så sin näst sista återstående "dryck-njutning", middagens pilsnerdricka. *Vattenledningsvatten* blev därefter hufaderns bordsdryck liksom det alltid varit makans. Men pansarbåten SVERIGE *kom* i sjön, och det *var* värt offer... av tiotusende svenska familjer.

80-talets kulinariska överdåd hade för länge sen utbytts mot husmanskost-standard... jag minns att pappa ett par gånger gjorde gällande att t. o. m. 2 rätter egentligen var en för mycket: ovanpå (t. ex.) den goda hotch-potch-soppan var fattiga riddare med lingonsylt en kräslighet; man *kunde* nöja sej med kaffe och

Jakob Tegnér's tredje busbygge: "Kikut", nära Tullinge station.

en bit av vetebrödslängden (helst *bruten!* ... smakar bättre!). — Därpå "utdrygning" med den härliga trädgårdsfrukten, som förvarades i torvströ på vinden och åts opp — som pappa skämtsamt konstaterade — "allt efter som dom ruttnade" ... dvs. fullmognade.

Champagne förekom icke en enda gång under de 21 år vi bodde på Tegnabo och endast 1 gång efteråt: då J. T. till sina älskade syskonbarn, de 8 faderlösa Beijerbarnen, överlämnade den på den tiden väldiga summan 80 000 kr = resultatet av 19 års hårt arbete med skapandet av "Tullinge Lanthem" och "Tullinge Parkhem", vilket arbete 1912 föranledde familjen att lämna Djursholm och bosätta sig i Tullinge; den 61-åriga pensionerade protokollssekreteraren och vitale villastadsgrundaren hade då rätt många ungdomar att helt (2 st.) eller delvis dra försorg om.

Kortlek förekom ej. *Tobak* knappast: en cigarrett någon gång i halvåret "för sällskaps skull" av husfadern, vid "farbröders punschande"; sedan ej alls.

Brännvinsschatullet, i vackert päronträ, nyttjades väl ännu i

mitten av 90-talet kanske någon gång i kvartalet; sedermera var det "en kulturhistorisk kuriositet", för att till slut alldeles "komma bort".

* * *

Man skulle kunna nämna J. T. och A. T. *två scouters*, som "själva utövade sparsamhet för att bli i stånd att hjälpa andra".

Hur visorna "rann till"

En rad mycket långa (och intressanta!) kapitel skulle kunna skrivas om Alice Tegnér's musikaliska produktion på Tegnabo, men jag har fattat som min uppgift här att ge en anspråkslös teckning av platsen samt en föreställning om miljön och om vissa av förutsättningarna för A. T:s i sin art märkliga skaparverksamhet.

Jag skall därför nu inskränka mig till några konstateranden och synpunkter på "det musikaliska".

*

Självfallet skulle den lilla Karlshamnsflickan, sjökapten Edvard Sandströms avgudade "Kickan", under alla förhållanden ha skrivit visor.

Hon började komponera i femårsåldern (!), tog ut melodier efter gehör redan ett par år tidigare. Sju år gammal fick hon sin första musiklärare, och året därpå uppträdde hon med framgång på konsert: som ackompagnatris och piano-solist. Under skoltiden utvecklade hon sig till en mästare att skildra snart sagt allt i toner: naturbilder, stämningar, historia och geografi, ja t. o. m. multiplikationstabellen sjöng och spelade hon.

Selma Lagerlöf, Gurli Linder, Anna Maria Roos och de övriga kamraterna på Högre Lärarinneseminariet fröjdade sig åt 16-åriga Lisas¹ sprudlande fantasifulla "finn opp", därvid det musikaliska underbarnet i ett pärlband av rytmer och melodier kommenterade och karakteriserade allt aktuellt, från läxorna till läraryfysionomierna, eller med förbluffande precision spelade fram arior, körer och uvertyrer ur operor som hon nyligen hört.

¹ Egentligen för *ung*... men fick dispens och vann efter prov inträde i läroanstalten som nr 2 av 59 sökande!

Alice Tegnér vid sin Bechsteinflygel (nu i Drottningholms teatermuseum) på 1920-talet i villa "Kikut".

Den eminenta musikbegåvningen var medfödd — och ärvd: fadern trakterade över halvdussinet instrument och sände förresten sin "kicka" noter från olika europeiska och amerikanska hamnar — och virtuositeten var tidigt "legendarisk".

Men vilka tillskott i "bredd" fick hon inte upp emot och efter sitt 20:e år!

Först skola och seminarium i Stockholm och tack vare sin syster och svåger operabesök, musiksoaréer, kontakter i olika kulturläger; så närmare ett år i Finland, Savolax, präktigaste herrgårdsmiljö — och *urfinska* miljö: Kalevala-sånger, ljuva folkvisor, en förbluffande levande folkpoesi: "Jag minns", säger hon långt efteråt, "hur mejerskorna på Järvikylä kunde komma hem trötta om kvällen och sätta sig att skriva inte bara vers utan hela dramer på vers."

Därpå åter Stockholm, och nu snart i nya spår: *storfamiljen Beijer—Tegnér*, där hon snart blev en ljuskälla och en central-

punkt. "Elof-Tegnérsk" esprit och ordkonst, "Esaías-Tegnérskt" lärdomsdjup och fromhet, "Jakob-Tegnérsk" hjärtlighet, praktiskhet och karaktärslödighet . . . och musikalitet.

Som "A. T." lyckönskade hon sig mer än en gång till den oskattbara förmånen "att kunna leva för musik men inte av musik".

*

Så valde då den käre maken Jakob *Djursholm*: valde morgonfrid, kvällslugn, fågelsång, rena färger, kroppslig och andlig hälsa, för-middagsstillhet åt unga frun. Som i timmar spelade sin Beethoven, Schumann, Brahms, Grieg, Bach — och fingerövningar — medan trogna Karin skötte köket, Svea barnen och den urstarka Rättvikskullan Anna trädgården. Det var ett liv långt och "allt längre bort från" storstadens yppighet. Redan 1894, tredje året därute, skriver A. T. i sin dagbok om vegetariska middagar (inne i stan). Hon gled mer och mer över till "ren" kost, hälsokost, hälsoliv genom påverkan från sin söta körfru Mary Torén¹ och (svetttdrivande "inpackningar"!) från den radikala hälsoprofetissan fru Svärdröm, vars fyra sångbegåvade döttrar beredde A. T. och oss alla stor glädje.

Så var hon omgiven av andlig och kroppslig Renhet, av stärkande Natur, av inspirerande Kultur — det var dock bara tre kvarts timmes väg till Musikaliska akademien och knappt så långt till den store pianoläraren Lundberg — av Kärlek, av rik Lycka — och av SORG.

Allt *var* inte en dans på rosor. Spänning fanns i A. T:s liv: oro för de sällan riktigt friska barnen; vemod; saknad, svärmisk längtan. Hon kunde vakna mitt i natten upplöst i tårar efter att ha i drömmen upplevt sin innerligt älskade pappas katastrof på Atlanten, då han under en storm slogs fördärvad av storbommen.

Den 19-åriga lärarinnan skrev en oktoberdag borta i Savolax i sin dagbok:

"E. m. spelade jag, var i ett tillstånd av musikaliskt raseri, sjöng mycket, fantiserade. Minnena från denna dag i fjor (Ödmann) överväldigande, tårar."

¹ Maka till storryttaren, sedermera artilleriöversten Gabriel T., mor till två svenska rekordlöpare!

— Ödmann var den på avstånd dyrkade björkblonde hjälte-
tenoren vid Stockholmsoperan, förvisso fruktansvärt betagande . . .

✱

Och så finner vi en januaridag 1894 dessa bittra rader i dag-
boken, varur framgår att meningarna kunde vara nog så delade i
kardinalfrågan "UT eller HEMMA?":

... "Em. bad få börja spela Lundberg — efter böner, tårar, förödmjukelser,
kompromisser fick jag — men villkor: ingen musikförening, intet uppträdande,
ingen ljus klädning till Skoglunds bal, ingen resa i sommar, inga stadsresor
(der jag förresten ingen nytta gör) — läsa upp stackars lilla Gösta i 2^a
förbered. — inte försumma gossarna som jag hittills gjort (se på andra fruar)
inte läsa tidningar, inte torka dam —"

Alla dessa "inte" och "ingen" var naturligtvis en rad "konst-
närliga överdrifter" (och äktkvinnliga dito) — bl. a. *var* Tegnér-
paret i juli faktiskt i Viborg, Imatra, Saimen, Järvikylä, Helsing-
fors, Lojo och i augusti i Äs, Julita, Stora Sundby och på jätte-
kräftfrångst vid Hjälmaren. Och förvisso fortsatte stadsresorna —
tilltog i stort sett med åren.

Men *den inre sanningen* beträngde hjärtat: "den grymma oför-
rätten", det Hårda Ödet.

Och då ljud Beethovens Appassionata med fördjupad glöd under
den tårfyllda pianistens outtröttliga smäckra händer.

Det *kan* tänkas att upplösningen av detta "svåra betryck" blev
den undersköna tonföljd som för århundraden förblir oupplösligen
förbunden med Viktor Rydbergs "Gläns över sjö och strand
/ stjärna ur fjärran / du som i Österland / tändes av Herran . . ."

Ty — som min moders och allas vår käre Zacharias Topelius
klargjorde —

*Sången är av sorg upprunnen,
men är sångens gåva funnen,
så så är din sorg försvunnen
och odödlig glädje vunnen!*